

NEKA PITANjA PRIPREME ZA ŠKOLU

Priprema deteta i priprema roditelja

Ako drastično oslikamo savremenog budućeg prvaka: videćemo dete koje može da prati sadržaje ako su raspoređeni po principima muzičkog spota ili reklame. Najveći problemi su u smanjenoj pažnji, koncentraciji, ne razvijenoj kulturi slušanja drugih. Slaba je kontrola sopstvenog ponašanja i odlaganja svojih potreba, najčešće, slabe sposobnosti verbalnog razrešavanja konfliktata. Provodenje slobodnog vremena više usamljenički, ispred televizora i kompjutera, malo u komunikaciji sa drugom decom i odraslima. Znanja o svetu i okruženju su slučajna, spontana i nepovezana.

Šta znamo o detetu?

Kako možemo da odgovorimo na sledeća pitanja?

Kako se ponaša dete u grupi, vrtiću, dvorištu, ispred zgrade u igrama sa vršnjacima?

Da li ulazi u konflikte češće ili ređe od drugih?

Ume li da sarađuje, kontroliše svoje ponašanje, da čeka svoj red, da sasluša drugog...

Ima li osećaj empatije - da li zna kako se drugi osećaju..., da li ume da traži pomoć, i da je daje drugome...

Pokazuje li inicijativu u aktivnostima, može li da izlaže pred grupom.... .

Ume li da adekvatno procenjuje sopstvene sposobnosti: šta može, ume... , šta o sebi misli i svojim sposobnostima?

Ume li da se igra: deca koja umeju da osmišljavaju svoju igru, prate suigrače u igri, upotrebljavaju svoju maštu - pripremljena su i za školsko učenje.

Da li predškolci znaju osnovne gradske znamenitosti i poneku priču o njima...

Radne navike i rad deteta u kući....u kojim kućnim aktivnostima doprinosi u skladu sa svojim mogućnostima i uzrastom?

Koliko je dete samostalno?...

Odgovori na ova pitanja odrediće aktivnosti pripreme deteta za školu.

Ukoliko dete reaguje agresivno, ne ume da sačeka svoj red, nestrpljivo je. Ima običaj da prepozna tuđe namere i ponašanje kao ugrožavajuće tipa "namerno me je spotakao, gurnuo isl", i obično ima slab i nedovoljan rečnik da opiše svoja ili tuđa osećanja. To je vapaj u pomoć da se reaguje u pripremi deteta pre polaska u školu.

Kako? Vežbanjem kontrole sopstvenog ponašanja; bogaćenjem rečnika: opisivanjem različitim rečima svih osećanja koja njega i druge obuzimaju; vežbanjem i hvaljenjem kada verbalno razreši konflikt!

Važno:

što ćešće organizovati u porodici **zajedničke prijatne aktivnosti**, igre, razgovore, šetnje sa detetom- najbolje neposredno po dolasku sa posla ili povratku deteta iz vrtića ili škole. Prvi zajednički trenuci moraju biti ispunjeni sigurnošću, poverenjem i prijatnom atmosferom (bez obzira koliko je roditelj iscrpljen, gladan, umoran, uznemiren - on je odrastao i odgovoran za doživljaj sigurnosti svog deteta!). Ponekad je dovoljno samo

pola sata razgovora - razmene deteta i odraslog. Ukoliko stvarno, ozbiljno, iskreno želite da pomognete svom detetu u teškoćama kontrole svog ponašanja morate se potruditi - prve rezultate možete očekivati ako preispitate i promenite i svoje ponašanje tek posle mesec ili dva. Ponašanje koje šteti i vama i detetu nije nastalo za mesec dana, logično je, da i za promenu treba barem četvrtina vremena nastajanja...?! Kontrolišite sami sebe tako što ćete beležiti u jednom bloku kojih ste se igara igrali ili šta ste radili zajedno sa detetom.

Organizacija režima dana: dovoljno mirnih i aktivnih delova dana: ograničiti vreme ispred kompjutera i televizora 1-2 sata u danu! (Previše utisaka koje ne mogu da razumeju ili stalno isti tip vizuelnih aktivnosti, koje ne prati razgovor ili analiza, zaključivanje ili razmišljanje).

Pred spavanje mirnije aktivnosti!

Pozitivan završetak dana: rezimirajte zajedno šta je svako od ukućana dobro uradio tog dana. Ono što vam se nije dopalo imali ste prilike da regujete ranije. Veće nije trenutak za zvocanje i prigovaranje. Čitanje priče pred spavanje nije izašlo iz mode.

Primećujte dete kada je mirno i staloženo, angažovan, a ne samo kad ima napad besa! Ne dozvolite da prekidač za vaše uključivanje u njegov život bude kažnjavanje, ili neadekvatno dečije ponašanje.

Kada nešto zahtevate od deta: neka to bude jedan zahtev u jednom trenutku. Sve što imate da kažete, kažite kada ste blizu detetu, bez mnogo reči. Ako dovikujete detetu - liči će mu na grdnju ili prigovaranje...i prestaće da vas sluša. Istraživanja pokazuju da nemirna deca pažljivije slušaju muškarce, možda zato što po pravilu upotrebljavaju manje reči od žena!

Izaberite **mali broj važnih pravila**. I nagrađujte pridržavanje. Nagrade moraju biti i zajedničke igre, a ne samo kupovina.

Bajke su najbolji materijal za vežbanje empatije. Kako se ko osećao u Ivici i Marici? Šta bi moglo da se poželi od zlatne ribice. Kako je ribici kad svi od nje traže da ispuni želje, ima li i ona neke želje, šta je junak radio, šta je mogao drugo da uradi, da li se platio.... Zlatokosa i tri medvedića- kako su se medvedići brinuli o njoj, i nisu je grdili što im je pojela večeru, polomila stoličicu....

Pokušajte da vidite svet očima agresivnog deteta: kako im može izgledati dan ako ih stalno neko grdi, traži da budu staloženi, a oni to bez tuđe pomoći ne mogu. Kako se vi osećate da li ste bliži osećanjima agresivnog deteta ili nevine žrtve?

Igre:

korišćenje maštete je najbolji način da se u igri vežbaju one sposobnosti koje će kasnije trebati u životu. Igre kobajagi, brzo i lako uključuju decu:

igra u paru: jedan traži predmet od drugoga i ubeđuje ga da mu suigrač da igračku. Igrač može da da predmet-igračku, tek kad bude lepo zamoljen. Razgovara se: kad, na koje reči je bilo najlakše dati predmet. Parovi menjaju uloge. Igra je sve složenija što je omiljeniji predmet.

Igre vežbanja emocionalnog rečnika: cvet emocija - svaka latica je neka emocija: deca slažu latice oko cveta i govore o situacijama kada su osećali datu emociju; davanje što više reči za emociju, opis osećanja - najbolje je razgovarati sa više dece da bi razmenili sa drugima. Može se postavljati pitanje tada si tako uradio, a šta si mogao i drugačije da uradiš....

V ežbe kontrole svoga tela: sve igre leti-leti. ..., pliva-tone, dan-noć..., ili zajedničko igranje kaže se ime svog suseda i neka biljka, cvet, drvo, voće. ...u što bržem tempu; na kraju igre se obavezno dobije zadatak da se kaže nešto posebno lepo uz svako ime igrača.;

grupne igre vozića ili stonoge, lanac dece koji ponavlja iste pokrete..; sve igre parova koji se igraju ogledala jedan drugome...izmišljanje priče o mačetu (dok deca leže opušteno na tepihu), koje se sunča, proteže, grebe noktima po tepihu; igre zamišljenog držanja na dlanu uplašene ptičice: Kako ćete joj pokazati da je nećete povrediti? Šta možete da uradite da ona poželi da opet kod vas doleti...? Zamisli da si postao čarobnjak koji može da radi samo dobre stvari - šta bi sve moglo da se uradi...?

Proverite dečija znanja o neposrednom okruženju

Neka vam ispričaju nekoliko rečenica o najobičnijim kućnim predmetima, kućnim ljubimcima, svojim priateljima.

Šta i kako su vam ispričali?

Uvedimo decu u svet predmeta *tako što ćemo:*

Kada govorimo o predmetima - obratiti pažnju dece na:

> spoljašnja svojstva i karakteristike predmeta: kako spolja izgleda; od čega je napravljen; čemu služi; kako bi bilo da toga predmeta nema u životu ljudi....?

> njihove unutrašnje, funkcionalne karakteristike,

> različiti odnosi i međuzavisnosti između predmeta.

Ovakose se razvijaju opažajno praktično; opažajno predstavno i stavramo uslove da analiziraju okruženje!

Počnite od najobičnije stolice....!

Kako sistematizovati znanje o životinjama- sledeci sledom pitanja:

Kakva je to životinja?

Gde živi?

Čime se hrani?

Kako se brani od neprijatelja?

Kako je prilagođena uslovima sredine?

Šta vaše dete zna o vašem zanimanju ili drugih ukućana?

Rad ljudi:

Kakav je to rad?

Kakve rezultate, proizvode daje taj rad?

Kakva je korist, značaj, toga rada?

Šta treba imati da bi se taj rad ostvario? materijal? sredstva?

Koje su osnovne radne operacije karakteristične za datu vrstu rada?

Da li dete treba da zna da čita i piše pre polaska u školu?

Pogrešno pitanje!

Pravo pitanje je da li je detetov govorni razvoj na potrebnom nivou za usvajanje pismenosti i kakva je motivacija deteta za učenje čitanja i pisanja.
Postoje deca koja spontano počnu da čitaju oko šeste godine; ima dece, koja su u većini, koja čitaju posle prvog polugodišta prvog razreda.
I jedni i drugi u kasnijem životu su manje ili više uspešni zavisno od radnih navika, motivacije za učenje, podrške svoje porodice tokom školskog života.

Sadržaj pripreme za školu sa aspekta početnog opismenjavanja zavisi od onoga što znamo o razvoju deteta, o neophodnim procesima kojima dete treba da ovlada da bi uspešno usvojilo pismenost.

Psihološka i pedagoška istraživanja u svetu i kod nas otkrivaju osnovne preduslove uspešnog savladavanja pismenosti (budućeg čitanja i pisanja).

Neophodan je bazični, nivo razumevanja jezika, učestvovanja u komunikaciji iznošenja svoga mišljenja, da ume da razmišlja o jeziku, manipuliše njegovim karakteristikama, da se sam jezik tretira kao objekt mišljenja. Da je izloženo čitanju- da mu se čitaju priče i zajednički razgovara o pročitanom.

Karakteristike dečijeg znanja i razmišljanja o jeziku koje se mogu razvijati 5-6 godina (a, značajni su preduslovi ovladavanja pismenošću) su:
svest o glasovnoj strukturi reči koja se ogleda u sposobnosti dece da analiziraju reči na njihove sastavne delove, glasove, kao i da ih sintetiše iz njih;
svest o rečima kao delovima rečenice koji nose značenje;
pragmatička svest: svest o adekvatnosti poslate poruke; prilagođavanje poruke prema osobinama sagovornika.

Istraživanja pokazuju da deca sa slabo razvijenim ili nerazvijenim ovim sposobnostima, kasnije imaju teškoće u savladavanju čitanja i pisanja.

Ovladavanje glasovnom analizom reči, svešću da je govor deljiv do nivoa glasa, aspekti formiranja pojma reči - reč kao smisleni deo rečenice bitno je povezati sa osjetljivošću za učenje, u vreme kada se formiraju nove sposobnosti dece.

Zato je bitno korišćenje bogatog repertoara igara sa glasovima i rečima.

Sve igre nađi reč na slovo na slovo, izbroj koliko glasova ima u reči...Ili, za jedan glas drugačije: som, dom, sok, sos, nos, kos,....

Nađi malu stvar koja ima dugačko ime (na pr. telefon,..) Seti se velike životinje sa kratkim imenom....(kit, slon,...) ili male životinje sa dužim imenom (slepi miš, ..veverica...)

Grafo-motorika?

Ne dozvolite da podlegnete sveskama na velike i male linije Ostavite te aktivnosti za vreme kada stvarno bude u školi!

Sve igre prstima, seckanje makazama, pravljenje, vajanje, origami, tangram, crtanje, nizanje perli....su odlična vežba motorike šake.

Podsećanje na korišćenje papira od gore na dole i sa leva na desno, dovršavanje svojih crteža su dovoljna priprema za buduće pisanje.

Različiti radni listovi su samo jedan tip aktivnosti u pripremi dece za školu. Oni ne mogu i ne smeju da zamene svakodnevne životne aktivnosti otkrivanja sveta slova, znakova, brojeva. Zato je dobro da deca imaju svoje blokove, sveske za lična i kolektivna otkrića.

Priprema u odnosu na uslove u kojima će dete biti u školi

Šta je tipično za školu?

Rad po zadatku u trenutku kada to odgovara odraslomu, a ne detetu i po tempu koji ne mora da odgovara detetu!

Šta to zahteva ? Odlaganje svojih potreba, koncentraciju, pažnju, pamćenje, rad po nalogu.

Ovakve zahteve u igrovnom zadatku često imaju deca i u vrtiću. Ostaje pitanje koliko sistematizovano i koliko svako dete tokom različitih situacija navežba da sačeka svoj red, poštuje pravila, vežba pažnju i rezonovanje u situacijama igara "isključi trećeg", šta nedostaje...i slično, koliko ih podstičemo da dovrše započete aktivnosti.

Novija istraživanja kvaliteta dečijeg igranja, podčinjavanja pravilima, razvijanja scenarija igranja.....pokazuju da su deca sa razvijenijom, maštovitijom igrom i maštom uopšte, spremnija za školsko učenje!

Lišeni igranja deca gube, njihove aktivnosti su skromnog repertoara, postaju vezane za neposrednu situaciju, ponašanje odraslih koji ih okružuju, nisu samostalni.

Odrasli stvara uslove za dečiju igru i igranje kroz:

bogaćenje dečijeg životnog iskustva o stvarima, ljudima, zanimanjima, ljudskoj delatnosti;

uvodenje u kulturu igranja: upoznavanje sa novim igram, pravilima, poštovanju pravila, saradnji sa drugima u igri, razvijanje partnerskih odnosa u igri;

zajedničko igranje odraslih i dece;

podržavanje dečijeg samostalnog stvaralaštva u igri i međusobne komunikacije sa vršnjacima;

uvodenje novih ideja u igru i proširivanje sadržaja igranja.

Pokazatelji razvoja igre i igranja u odnosu na dete:

može da smisli sadržaj, zaplet za zajedničku igru;

ume da uđu u ulogu u simboličkoj igri (na najstarijim uzrastima igraju se u zamišljenom prostoru, a ne realnom);

samostalno stvara uslove za igru: koristi raspoloživi materijal, partnerski se odnosi prema drugima (na najstarijim uzrastima uspeva da usaglašava svoju zamisao o igri sa tuđim);

poznaje, igra se i samostalno poštije pravila u društvenim igram;

ume da traži pomoći i saradnju od odraslih....

ume da se igra najraznovrsnijih igara;

slobodno se i zainteresovano igraju....